

на 53,7%, соціальних педагогах – на 82,4%. Такий стан забезпеченості фахівцями освітніх закладів обумовлений не браком спеціалістів (університети області готують фахівців), а їх умовами праці. Наразі нормативами чисельності працівників психологічної служби передбачено лише 0,25 ставки посади практичного психолога та 0,25 ставки соціального педагога у школах сільської місцевості з чисельністю дітей до 99 осіб. Повна ставка вводиться лише за наявності не менше 300 учнів у сільських школах, у містах – 700 школярів.

Такий розподіл унеможливилює забезпечення роботи фахівців у сільській місцевості. Щоб мати повну ставку, фахівцю доводиться працювати у кількох закладах, часто долаючи чималу відстань між ними та витрачаючи кошти і час на доїзд до місця роботи. На Черкащині наразі функціонує 77 закладів загальної середньої освіти з чисельністю до 100 учнів. Саме в них найгостріше проявляється вищеозначена проблема. Але не набагато краща ситуація в закладах освіти з чисельністю до 200 школярів, де фахівець психологічної служби має 0,5 ставки.

Тому пропонуємо внести зміни до Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, зокрема передбачити у кожній школі не менше ставки практичного психолога та ставки соціального педагога, незалежно від кількості учнів, педагогів та батьків, які потребують психологічної допомоги. Адже ця служба підтримує не лише діток, а й надає допомогу і реабілітацію сім'ям, які постраждали під час війни. І надалі буде виконувати цю надважливу роботу.

Крім того, варто внести зміни і до навчальних програм закладів вищої освіти, які готують фахівців психологічної служби, передбачивши окремим розділом питання щодо надання психолого-реабілітаційної допомоги дітям і сім'ям, які постраждали від військових дій. Психологічні втрати від війни в освітньому процесі виміряти важко, але їх наслідки ми будемо відчувати роками.

Разом з тим переконаний в тому, що наші діти й дорослі здатні здолати будь-які труднощі, а нам варто робити все від нас залежне. Потрібно припинити сумніватися в тому, чи повинні ми робити ту роботу, що маємо, боячись помилитися. Адже Збройні Сили України роблять свою справу, так і ми повинні робити свою!

Н. М. ЧЕПУРНА,

ректор комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доцент, кандидат педагогічних наук, Заслужений працівник освіти України

КОМПЕНСАТОРНА ОСВІТА УЧНІВ І ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Спричинені російською військовою агресією соціальні негаразди особливо негативно позначилися на молодому поколінні, обмежуючи базові права дітей та молоді, зокрема й право на якісну освіту.

Учні, які у час війни не виїжджали за межі Черкащини, зазнали певних освітніх втрат через постійний стрес, доволі часту відсутність електроенергії та повітряні тривоги. Діти, які повертаються в Україну з-за кордону, мають освітні прогалини в силу різниці між програмами України та будь-якої іншої країни. Деякі учні за кордоном взагалі навчалися в інтеграційних класах – вони опанували мову країни перебування, а решту предметів певний час могли зовсім не вивчати.

Саме тому потенціал освітянської сфери в сучасній складній ситуації в країні має бути спрямований (і вже спрямовується) на **забезпечення компенсаторної освіти**.

Треба визнати, що освітні втрати в учнів є на даний час і, на жаль, будуть виникати і надалі, доки наша перемога у війні не стабілізує соціальну ситуацію в країні. Але за нашими переконаннями, вже зараз ми маємо напрацьовувати стратегії подолання прогалин у знаннях здобувачів освіти, обирати шляхи покращення ситуації щодо якості освіти, планувати компенсаторні заходи для учнів в умовах війни.

В офіційному листі, надісланому на територіальні громади області наприкінці березня,

ми рекомендували не втрачати часу і вже протягом весняних канікул організувати індивідуальні компенсаторні консультації для учнів, які потребують додаткової підтримки, та групові компенсаторні заняття з окремих предметів, під час яких надати можливість здобувачам освіти надолужити освітні втрати.

Сьогодні на допомогу закладам освіти області науково-педагогічний колектив нашого інституту пропонує «**Кластер компенсаторної освіти учнів**» як цілісну модель, що забезпечує педагогічними інструментами, які допоможуть запровадити власну модель компенсації освітніх прогалин своїх учнів (рис. 1).

Розробляючи модель цього кластеру, ми виходили з того, що освітні втрати – різні у всіх дітей, а тому вчителям треба буде для кожного учня вибудовувати індивідуальні траєкторії надолуження освітніх втрат.

Під освітніми втратами розуміють будь-яку конкретну або загальну втрату знань і навичок або відхилення в академічному прогресі, найчастіше через великі прогалини або розриви в освіті [1].

Освітні втрати – це прогалини у компетентностях учнів (знаннях, уміннях, навичках, ставленнях, набутому досвіді), які виникають у порівнянні зі стандартами дошкільної, початкової, загальної середньої освіти та які можуть бути спричинені як суб'єктивними, так і об'єктивними чинниками, зокрема масштабними надзвичайними ситуаціями.

Рис.1. Структура Кластеру компенсаторної освіти учнів

Голова Державної служби якості освіти України Руслан Гурак у своєму виступі на круглому столі «Вплив війни на результати навчання», який відбувся 22 лютого 2023 року на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, зауважив, що за результатами моніторингових досліджень PISA, TIMSS, НУШ виявлено значне погіршення навчальних результатів учнів з математики, іноземних мов, української мови та інформатики [2].

Ми свідомі того, що визначити та проаналізувати всі індивідуальні прогалини у знаннях учнів сьогодні досить складно. У перспективі Державною служби якості освіти України заплановано розроблення системи національного вимірювання навчальних результатів здобувачів освіти.

Ми ж наразі пропонуємо скористатись **Банком тестових технологій «Самооцінювання рівня навчальних досягнень учнів»**, що координується лабораторією-центром ЗНО та моніторингу якості освіти нашого інституту.

Цей компонент Кластеру компенсаторної освіти учнів надає можливість здобувачам освіти за допомогою онлайн-тестів здійснити самооцінку рівня своїх навчальних досягнень із навчальних предметів, які у подальшому можуть бути внесені до ЗНО та ДПА, усвідомити можливі освітні прогалини задля подальшого їх надолуження у процесі навчання.

Цим інструментом можуть також скористатись і вчителі для оцінювання рівня засвоєння учнями навчального матеріалу відповідно до державних програм, виявлення освітніх втрат та планування заходів щодо їхньої компенсації.

Отже, скориставшись Банком тестових технологій «Самооцінювання рівня навчальних досягнень учнів», учень визначить свої навчальні прогалини і самостійно або разом з учителем зможе окреслити і спланувати індивідуальний шлях їх надолуження.

Ці індивідуальні траєкторії подолання освітніх втрат, на нашу думку, мають враховувати ключові знання, найважливіші теми з кожної навчальної дисципліни, які здобувач освіти повинен опанувати згідно з навчальними програмами. З огляду на це, вже сьогодні ми рекомендуємо вчителям визначити зі свого навчального предмета, так би мовити, «ядро знань», без опанування якого неможливе успішне

навчання учня у наступному класі, та запланувати на червень та серпень 2023 року компенсаторні заходи для тих здобувачів освіти, які з певних об'єктивних чи суб'єктивних причин не засвоїли ці знання.

Наша пропозиція закладам освіти області – організувати у літній період роботу так званих **КЕТЧ-АП КЛАСІВ** у рамках літньої школи, де викладачі пояснюватимуть матеріал у доступній та цікавій для дитини формі, де у дружній атмосфері діти зможуть не тільки відновити знання, підучити, пригадати, а й поспілкуватися між собою, зустріти друзів.

Вперше в Україні КЕТЧ-АП КЛАСИ для школярів 5–11 класів були організовані влітку 2022 року громадською організацією «СМАРТ ОСВІТА» як безплатні заняття, які проводили у форматі навчальних таборів педагоги Львова для дітей, які потребували додаткових уроків, аби опанувати матеріал з основних предметів та надолужити те, що пропустили через війну.

Упродовж 5 тижнів школярі у групах від 3 до 15 осіб поглиблювали знання з математики, англійської та української мов, фізики та хімії (за власним вибором). Деякі учні відвідували всі заняття, а деякі – з окремих предметів. Педагоги так організувати навчання, щоби діти не відчували контролю й засудження та із задоволенням відвідували навчальний табір. Для цього вчителі концентрувались на активних формах і методах роботи, не задавали домашніх завдань і не ставили оцінок.

Багато хто з учнів узявся за літнє навчання як за соломинку, щоби прийти більш упевненим у новий навчальний рік. У КЕТЧ-АП КЛАСАХ учні мали змогу поставити додаткові запитання для кращого розуміння навчального матеріалу, а паралельно відбувалася потужна соціалізація, діти налагоджували комунікацію між собою. Отже, учні використали літо для ліквідації прогалин і поступово морально-психологічної підготовки до навчального року.

Так КЕТЧ-АП КЛАСИ стали інструментом, який у канікулярний час вчителі можуть використовувати для мінімізації втрат учнів у знаннях, допомоги дітям у заповненні прогалин навчальної програми.

Для індивідуального надолуження учнями окремих тем у КЕТЧ-АП КЛАСАХ львівські педагоги використовували цифрові матеріали потужних українських дистанційних шкіл «Атмосферна» та «Оптіма», що на той час надавали безкоштовний доступ до власних ресурсів.

Ми ж в організації роботи КЕТЧ-АП КЛАСІВ у рамках літніх навчальних таборів (або літніх шкіл) рекомендуємо активно використовувати цифрові ресурси розміщеної на сайті нашого інституту **«Дистанційної школи для учнів»**, яка містить 10-15-хвилинні відео пояснення нового матеріалу кращими вчителями області з усіх основних навчальних предметів. Після перегляду відео педагоги можуть організувати нестандартні, цікаві для учнів види і форми навчальної діяльності. Ці навчальні відео можемо рекомендувати і для компенсації індивідуальних освітніх втрат дітей (рис.2).

Рис.2. Інтерфейс «Дистанційної школи для учнів», розміщеної на Черкаському освітньому порталі - сайті інституту

В організації роботи КЕТЧ-АП КЛАСІВ для підвищення ефективності компенсаторної освіти пропонуємо також скористатись потенційними можливостями **Освітнього хабу «Навички майбутнього»**, створеного на базі Навчально-тренінгового центру STEM-освіти нашого інституту завдяки підтримці [UNDP Ukraine / ПРООН в Україні](#) та [Accord Group](#) у співпраці з БФ «Фонд освітніх ініціатив».

Освітній хаб «Навички майбутнього» пропонує як в очній формі, так і в дистанційному онлайн-режимі інтерактивні STEM-студії «Пізнаємо 3D-моделювання», «Складання першого робота», «Кібербезпека в сучасному світі», «Досліджуємо роботів», «МАКЕБЛОК AIRBLOCK», «Цікава фізика з конструктором «ЗНАТОК», «Світ під мікроскопом», «Дослідження віртуальної реальності», «Цікаві досліді з Енштейном!», «Мережеві меп-ресурси, сучасні технології навігації» та ін. Переконані, що участь відвідувачів літніх навчальних таборів у цих студіях зробить процес подолання освітніх втрат більш захоплюючим та цікавим.

Для надолуження індивідуальних освітніх прогалин учнів, які не мають своїх домашніх ноутбуків чи інших гаджетів, в Освітньому хабі «Навички майбутнього» передбачена «Діджитал студія», яка забезпечує організацію індивідуальної дистанційної освіти шляхом доступу до цифрових ресурсів мережі Інтернет.

Через навчання в умовах війни багато учнів мають прогалини в знаннях з інформатики. Для допомоги у подоланні цих освітніх втрат працівники лабораторії-центру інформаційних технологій нашого інституту забезпечили функціонування **«Цифрового помічника для учня» («STUDENT DIGITAL ASSISTANT»)**, яким можуть скористатись здобувачі освіти самостійно або під час компенсаторних занять у групі та надолужити знання з таких тем:

- платформи для проведення онлайн-навчання;
- додатки GOOGLE;
- ментальні мапи;
- кібербезпека;
- програмування в PYTHON;
- розв'язування задач.

Сподіваємось на активне використання відвідувачами літніх навчальних таборів (літніх шкіл) потенціалу «Цифрового помічника для учня» як складової Кластеру компенсаторної освіти учнів.

В умовах воєнного часу особливе хвилювання у здобувачів освіти викликає підготовка до ЗНО, який цього року знову буде проведений у форматі Національного мультипредметного тесту (НМТ). Саме тому працівники лабораторії суспільно-гуманітарних дисциплін та лабораторії природничо-математичних дисциплін створили **«Віртуальну**

академію зовнішнього незалежного оцінювання», яка має на меті підтримку особистісного стилю навчально-пізнавальної діяльності кожного учня і надання допомоги у подоланні пізнавальних труднощів та освітніх прогалин із мовно-літературної, математичної історичної освітніх галузей; а також формування у випускників мотивації до самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку в процесі підготовки до сучасних випробувань.

У складі «Віртуальної академії зовнішнього незалежного оцінювання» функціонують такі факультети:

1. **Українська мова та література** (акцентується увага на мовленнєвих нормах, аналізі художніх творів та розгляді завдань ЗНО відкритої форми).

2. **Іноземні мови: англійська, німецька, французька** (містить кейси завдань «Використання мови», «Читання», «Розуміння мови на слух (аудіювання)» та кейс завдань «Письмо»).

3. **Історія України** (представлений «Чек-листом історичних дат і подій», розглядаються «Схеми-портрети», «Використання картосхем» та «Лайфхаки щодо тестових завдань з історії України»).

4. **Математика** (кожна тема – «Обчислювальні навички», «Графічна культура», «Алгебра у рівняннях і нерівностях», «Розвиток просторової уяви», «Параметри» – представлена у вигляді ментальної карти, яка включає: основні математичні поняття з даної теми; відеопрезентації теоретичних фрагментів; майстер-класи, тренінги щодо розв'язання завдань ЗНО; відеозаписи уроків та тестові завдання, створені вчителями; кейси тестових завдань для самостійного опрацювання; методичні рекомендації щодо удосконалення та поглиблення математичних знань).

Таким чином, ця складова Кластеру компенсаторної освіти учнів сприятиме подоланню навчальних прогалин із названих вище освітніх галузей у комплексній підготовці випускників 9 та 11 класів до ДПА та ЗНО.

Умови повномасштабної війни негативно впливають на загальний психологічний, емоційний стан учнів, спричиняють безпекову нестабільність, моральні та освітні втрати, ускладнюють побудову продуктивних стосунків між людьми. Засилля агресивної інформації, яка шкодить психічному здоров'ю дітей та підлітків, призводить до невміння наших учнів справлятися зі стресом та кризовими станами, що своєю чергою актуалізує потребу у спрямованому супроводі відновлення життєвого балансу здобувачів освіти.

Саме тому одним із компонентів Кластеру компенсаторної освіти учнів став розроблений працівниками Навчально-методичного центру психологічної служби нашого інституту **«Кейс цифрових ресурсів для психологічної підтримки школяра «Моя психологічна стійкість»**, що містить опитувальники, анкети, тести, інші діагностичні матеріали; актуальні текстові та відео матеріали з життя підлітків і молоді; проблемні життєві ситуації з варіантами розв'язання; історії з життя відомих людей психологічного характеру; відео- та аудіо-матеріали на розвантаження; проєктивні методики (малюнкові, логічні, комбінаторні вправи); пізнавальні психологічні цікавинки; фільми, мультимедійні фільми психологічного змісту.

Скориставшись цими цифровими ресурсами, учень зможе прийняти себе і підвищити самооцінку, знайти себе і своє призначення, підвищити мотивацію, відстоювати власні кордони, налагоджувати стосунки з близькими, впоратися з тривожністю, апатією та занепадом сил, відновити позитивне світосприйняття.

«Кейс цифрових ресурсів для психологічної підтримки школяра «Моя психологічна стійкість» можуть використовувати і педагоги для організації компенсаторних заходів щодо ефективної психосоціальної підтримки дітей та підлітків, особливо із числа внутрішньо переміщених осіб, яким необхідна допомога в адаптації на новому місці та максимально швидкому поверненні до звичного життя.

Хочу висловити сподівання, що активне використання педагогами закладів освіти області потенційних можливостей Кластеру компенсаторної освіти учнів та його складових – Банку тестових технологій «Самооцінювання рівня навчальних досягнень учнів», «Дистанційної школи для учнів», Освітнього хабу «Навички майбутнього», «Цифрового помічника для учня», «Віртуальної академії зовнішнього незалежного оцінювання», «Кейсу цифрових ресурсів для психологічної підтримки школяра «Моя психологічна стійкість», а також організація КЕТЧ-АП КЛАСІВ у рамках літньої школи (або літнього навчального табору) на базі окремого закладу освіти або групи закладів освіти територіальної громади, – все це полегшить процес подолання та компенсації освітніх втрат наших учнів, що загалом сприятиме підвищенню якості регіональної системи освіти.

Думаю, нікого не треба переконувати в тому, що успішність реалізації компенсаторної освіти учнів на пряму залежить від готовності та спроможності педагогів ефективно організувати процес надолуження школярами освітніх прогалин.

При цьому слід зауважити, що і самі педагоги наразі відчувають виснаження від складних умов освітньої діяльності під час війни; вони також потребують психологічної підтримки, допомоги у формуванні власної стійкості до стресу та оволодіння навичками підтримання стану психологічного благополуччя й балансу своїх життєвих ресурсів.

З метою розв'язання цих двох важливих проблем – підготовки педагогів до здійснення компенсаторної освіти учнів та психолого-педагогічної підтримки освітян області – науково-педагогічним колективом нашого інституту як закладу післядипломної педагогічної освіти забезпечується функціонування **Кластеру компенсаторної освіти педагогів**.

Розробляючи модель кластеру, ми виходили з того, що останніми роками у галузі освіти затверджена нова нормативно-правова база (нові Закони України, концепції, Державні стандарти дошкільної, початкової та загальної середньої освіти, нові професійні стандарти професійної діяльності педагогічних працівників). Чинне законодавство з питань освіти висуває нові вимоги до якості освіти та окреслює нові стандарти педагогічної діяльності. Утім, спочатку ковідний карантин, а потім повномасштабна російська агресія спричинили певні освітні втрати у професійному розвитку освітян.

У рамках кластеру основні зусилля спрямовуються на компенсацію загальнопедагогічних умінь педагогів, компенсацію фахових умінь вчителів і вихователів та сприяння надолуженню освітніх втрат керівників закладів освіти завдяки потенційним можливостям порталу «Ефективний менеджер освіти».

Розглянемо більш докладно всі складові Кластеру компенсаторної освіти педагогів (рис.3).

Рис.3. Структура Кластеру компенсаторної освіти педагогів

Перша складова кластеру, яка спрямована на компенсацію загальнопедагогічних умінь освітян області, - це **Освітня майстерня «Нотатки для безпеки дітей і дорослих»**, що забезпечує розвиток умінь безпечної поведінки у час війни та після її завершення.

Працівники Навчально-тренінгового центру STEM-освіти нашого інституту пропонують відеоматеріали, пам'ятки та інші цифрові ресурси, які допоможуть педагогам надолужити знання з питань хімічної та радіаційної небезпеки, евакуаційних заходів в умовах кризових ситуацій, безпечного поведіння у разі знаходження вибухонебезпечних предметів.

Структурними компонентами освітньої майстерні **«Нотатки для безпеки дітей і дорослих»** є: відеоролики з питань мінної безпеки, відеопоради щодо дій у разі виникнення хімічного забруднення, відеокейс про правила поведінки у разі виникнення радіаційного забруднення та скринька зворотного зв'язку, яка сприятиме надолуженню педагогами знань про налаштування програмного забезпечення власного смартфона для комунікації у разі відсутності мобільного зв'язку та інтернету та про можливість альтернативних способів виклику екстрених служб та комунікації між громадянами за відсутності стільникового зв'язку.

Здійснення педагогічної діяльності в умовах повномасштабної агресії вимагає від освітян володіння антистресовими методами і прийомами, які допоможуть педагогу підтримувати та зміцнювати психічну стабільність учнів, а також і самому бути самодостатнім та вправним у складних професійних та життєвих ситуаціях.

Саме тому для компенсаторної освіти педагогів працівники Навчально-методичного центру психологічної служби нашого інституту започаткували функціонування *Психологічного практикуму «Дитина в часи війни: безпека, підтримка, допомога»*, метою якого є надання педагогічним працівникам освітніх послуг комплексного підтримуючого характеру, зокрема, з питань змісту професійної взаємодії та способів емоційного реагування на стрес, технологій професійного та емоційного відновлення учасників освітнього процесу, методів побудови безпечного професійного простору, самопомоги та саморозвитку.

Під час тренінгів, які працівники центру проводять як в очній, так і в дистанційній формах, педагоги мають змогу оволодіти основами надання психосоціальної

допомоги дітям у складних життєвих обставинах внаслідок воєнного стану, забезпечення психологічного супроводу та підтримки дитини у випадку втрати близьких та рідних. Дистанційний (онлайн, офлайн) формат роботи забезпечує *Віртуальний кабінет*.

Внаслідок впливу російської військової агресії на освітнє середовище наші педагоги відчувають нестачу знань із питань збереження та підтримки емоційного благополуччя як учнів, так і свого особистого. Під час вихідного діагностування на курсах підвищення кваліфікації освітяни висловлюють нагальну потребу в опануванні навичок усвідомлення й регуляції власних емоцій, розуміння та прийняття почуттів і переживань інших учасників освітнього процесу, а також способів асертивної взаємодії з ними.

Нестачу цих знань і умінь допоможе компенсувати участь педагогів у **Нетворкінгу «Розвиток емоційного інтелекту»**, модератором якого є кафедра дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів нашого інституту.

Чинне законодавство з питань освіти вимагає зміни підходів до виховної діяльності закладів освіти в умовах воєнного стану та післявоєнної розбудови. Зокрема, це стосується організації військово-патріотичного виховання, роботи учнівського самоврядування, волонтерської діяльності учнівської молоді.

Надолужити ці знання педагоги області зможуть, скориставшись потенційними можливостями пропонуваного лабораторією виховної роботи **Методичного відеокейсу «Виховуємо сучасно»**, який має на надання докладних методичних рекомендацій та інформаційно-методичного інструментарію для організації виховного процесу в сучасних умовах російської агресії та повоєнний час.

Методичний відеокейс містить навчальні відео для підвищення кваліфікації класних керівників, педагогів-організаторів, педагогічних працівників закладів позашкільної освіти; мотиваційні відеоролики та відео акцій національно-патріотичного спрямування як зразки для організації в закладах освіти аналогічної діяльності.

Значні зусилля науково-педагогічного колективу нашого інституту нині спрямовуються на компенсацію фахових компетентностей педагогів області у відповідності до нових професійних стандартів та вимог нових Державних стандартів дошкільної, початкової та загальної середньої освіти.

З метою виявлення освітніх втрат у професійному розвитку педагогічних працівників у рамках Кластеру компенсаторної освіти педагогів запропоновано **Каталог діагностичних методик «Самооцінювання професійного рівня педагога»**, наповнення якого координується лабораторією-центром ЗНО та моніторингу якості освіти.

Педагогічні працівники мають змогу скористатись онлайн-ресурсами (діагностичним інструментарієм) для самооцінювання загальних і професійних компетентностей, виявити власні освітні втрати та спланувати індивідуальну траєкторію їх надолуження у системі післядипломної освіти задля подальшої успішної організації освітнього процесу Нової української школи навіть в умовах кризових ситуацій.

Упродовж 2022 року на курсах з підготовки до реалізації нових Державних стандартів в освітньому процесі Нової української школи підготовлено 7772 педагогічних працівника закладів освіти області.

Утім, у силу об'єктивних чи суб'єктивних обставин (участь у військових діях, перебування в евакуації за кордоном чи в інших областях України) певна частка педагогів не мала змоги пройти навчання за стандартами Нової української школи.

З метою компенсації цих освітніх втрат ми пропонуємо **компенсаторні дистанційні курси підготовки до роботи в умовах НУШ**. Ці дистанційні курси підвищення кваліфікації для вчителів закладів

загальної середньої освіти згідно з Концепцією «Нова українська школа» розміщено на платформі Moodle Черкаського освітянського порталу, функціонування якої забезпечує відділ координації дистанційної освіти, стажування та пролонгованого підвищення кваліфікації.

Освітній контент 30-годинних дистанційних курсів для вчителів закладів загальної середньої освіти, які мають забезпечувати реалізацію нового Державного стандарту базової середньої освіти, структуровано за освітніми галузями (мовно-літературною, математичною, природничою, інформатичною, соціальною і здоров'язбережувальною, громадянською та історичною, технологічною, мистецькою та освітньою галуззю фізичної культури).

Крім цього, для вчителів, які викладають (або планують викладати) у початкових класах фізичну культуру або мистецтво (музичне, образотворче або інтегрований курс), але не пройшли відповідне навчання за вимогами Концепції «Нова українська школа» та нового Державного стандарту початкової освіти, ми пропонуємо підвищення кваліфікації у дистанційному форматі за 8-годинною програмою.

Значна кількість педагогічних працівників області відчувують сьогодні потребу в опануванні вмінь проектування, побудови та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учнів для компенсації їхніх освітніх втрат та надолуження навчальних прогалин.

З метою задоволення цих освітніх потреб педагогів кафедра педагогіки, психології та освітнього менеджменту нашого інституту започаткувала **«Школи тьюторської майстерності»**, участь у роботі якої сприятиме розвитку у педагогів здатності визначати природні задатки та потенційні можливості здобувачів освіти, їх навчально-пізнавальні інтереси, мотиваційні потреби, інтелектуально-творчі можливості. Крім цього, учасники мають можливість опанувати механізми психолого-педагогічного супроводу здобувачів освіти, допомоги учням у виборі видів, форм і темпу здобуття компенсаторної освіти, спрямованої на заповнення освітніх прогалин у знаннях учнів.

Окремі складові Кластеру компенсаторної освіти педагогів мають на меті сприяння надолуженню освітянами суто фахових компетентностей. Так, пропонувані лабораторією суспільно-гуманітарних дисциплін **Освітні студії «Суспільно-гуманітарна освіта в умовах нових викликів сьогодення»** мають на меті компенсувати освітні втрати педагогічних працівників із питань методики, технологій та інструментів викладання предметів суспільно-гуманітарного циклу.

Учителі, які цього потребують, мають нагоду заглибитись у питання реалізації компетентнісного та діяльнісного підходів у сучасних реаліях, використання проектної технології навчання в системі суспільно-гуманітарної освіти та навчитись більш ефективно використовувати цифрові ресурси та інструменти навчання у практиці викладання суспільно-гуманітарних дисциплін.

Під час вихідного діагностування на курсах підвищення кваліфікації та у ході проведення вебінарів та інших дистанційних форм методичної роботи за останній рік було помічено, що окремі вчителі, вихователі та керівники ЗЗСО мають певні прогалини у використанні сучасних інформаційних технологій, зокрема недостатньо добре знають потенційні можливості електронних платформ для організації дистанційної освіти, відчувають труднощі у створенні необхідних для навчання учнів цифрових ресурсів, мають неповні знання про кібербезпеку.

Необхідний інформаційно-комунікаційний контент освітянам надає **Цифровий помічник для вчителів (DIGITAL ASSISTANT)**, підготовлений лабораторією-центром інформаційних технологій інституту.

Це компенсаторний освітній засіб, цільовою аудиторією якого є вихователі дошкільних навчальних закладів, вчителі початкової школи, вчителі середньої та

старшої ланки освіти (окремо – вчителі інформатики) та керівники закладів загальної середньої освіти.

Освітня діяльність мають можливість опанувати технології створення мультимедійного та інтерактивного навчального контенту, розроблення тестових завдань, організації дистанційного навчання, проектування власної управлінської та педагогічної діяльності засобами цифрових технологій, використання хмарних технологій для розроблення дидактичних та методичних матеріалів за допомогою інструментів візуалізації даних.

З метою активізації розвитку значущих професійних якостей педагогів закладів дошкільної освіти, зокрема психологічної стійкості, самоорганізації, рефлексії, мотивації до професійного самовдосконалення в умовах надзвичайних ситуацій, а також сприяння опануванню вмій підтримувати освітнє та психосоціальне благополуччя дітей дошкільного віку у рамках Кластеру компенсаторної освіти педагогів започатковано функціонування **«Методичного компасу дошкільної освіти»**.

Працівники відділу дошкільної освіти інституту передбачили різні форми методичної взаємодії в очному та дистанційному режимах (цикл тематичних круглих столів; методичні консультації; створення групи у мережі «Facebook» «Піклуємося разом»; навчання за освітнім курсом «Благополуччя дітей та педагогів: дієві інструменти та практики психосоціальної підтримки»; робота творчої групи «Тренажер мислення для дошкільника»).

Сподіваємось, ці форми методичної взаємодії допоможуть педагогам закладів дошкільної освіти відновити необхідні компетентності, необхідні для становлення особистості дошкільника в умовах кризових ситуацій.

Працівники відділу початкової освіти інституту, проаналізувавши нагальні проблеми початкової освіти та актуальні потреби вчителів початкових класів, запропонували як складову кластеру компенсаторної освіти педагогів **«Методичний барометр початкової освіти»**, який спрямовує самоосвітню діяльність у трьох основних тематичних аспектах:

1. «Опануємо лайфхаки сучасного уроку» (створення проблемної ситуації та занурення учнів в активний пошук її вирішення; активізація пізнавальної діяльності учнів засобами конструктора ЛЕГО; використання стратегії розвитку критичного мислення, яка допомагає усвідомити працювати з інформацією, поданою у різних форматах);

2. «Забезпечуємо благополуччя своїх учнів» (сприяння позитивному подоланню стресу, зміцненню стресостійкості учнів);

3. «Вчимося бути наставником» (забезпечення можливостей особистого професійного розвитку педагогів з урахуванням умов педагогічної діяльності, індивідуальних професійних нахилів і потреб).

Працівники лабораторії природничо-математичних дисциплін як компонент компенсаторної освіти педагогів запропонували **«Школу географа-початківця»**.

Цей вибір обґрунтований дуже незначною кількістю кваліфікованих фахівців, які викладають географію у закладах загальної середньої освіти області. Досліджено, що із 337 учителів-природничиків, які викладають географію у школах Черкащини, лише 42% є вчителями географії за освітою, з них 1,5% вважають географію основним предметом. Натомість 21,5% викладачів географії є за освітою біологами, а 35%, або 118 учителів географії взагалі не мають фахової освіти з цієї навчальної дисципліни та викладають її як другий або навіть третій предмет (в основному, це вчителі історії, трудового навчання та зарубіжної літератури).

Метою «Школи географа-початківця» є всебічна допомога у компенсації освітніх прогалин тим учителям, які не є фахівцями географії за освітньою кваліфікацією. Зміст навчання у «Школі» концентрується навколо дидактики та методики викладання географії, а також шляхів реалізації концепції Нової української школи,

які закладені у новому Державному стандарті базової середньої освіти. Педагоги також мають можливість опанувати методи створення дидактичних матеріалів, технології STEM-освіти та інші лайф-хаки сучасного уроку географії.

Для педагогів області, які відчувають труднощі в організації, проведенні та узагальненні матеріалів навчально-розвивальних екскурсій, лабораторія-центр ЗНО та моніторингу якості освіти нашого інституту запрошує до **Віртуальної майстерні навчально-розвивальних екскурсій «Пізнаю і розвиваю»**, у рамках якої педагоги можуть отримати допомогу з питань організації та проведення навчально-розвивальних екскурсій на основі інтеграції знань з різних освітніх галузей, створення учнями індивідуальних або групових проєктів за результатами цих заходів.

Згідно з новим Державним стандартом базової середньої освіти у модельних програмах освітньої галузі фізичної культури з'явилися нові модулі: фрізбі, черлідінг, петанк; регбі-5, бадмінтон, доджбол; скандинавська ходьба, флорбол, корфбол; фітнес-йога, гандбол; дартс, аеробіка; рінго, сквош, панна, футзал та інші. Значна кількість вчителів фізичної культури у своїх діагностичних анкетах виявили потребу у надолуженні тих фахових знань і умінь, які вони доки що не опанували з об'єктивних причин.

Саме тому працівники відділу фізичної культури, військово-патріотичного виховання та основ здоров'я інституту до кластеру компенсаторної освіти педагогів запропонували організацію діяльності у канікулярний час **Школи «Нова фізична культура»**, метою якої є надання допомоги вчителям у практичній реалізації модельних навчальних програм освітньої галузі фізичної культури Нової української школи.

Під час майстер-класів та тренінгів, які проводитимуться як в очній, так і в дистанційній формі (для тих педагогів, які не матимуть змоги навчатись очно) вчителі фізичної культури вдосконалюватимуть уміння планувати урок із використанням різних варіативних модулів та навчатимуться організації безпечного середовища на заняттях фізичною культурою відповідно до нових модельних програм, формуванню життєвих компетентностей учнів.

Для керівників закладів освіти області, які потребують підтримки в управлінській діяльності, координаційний центр професійного розвитку особистості пропонує компенсаторні заходи на **порталі «Ефективний менеджер освіти»**, який містить матеріали щодо практичної реалізації ефективного менеджменту освіти в умовах сучасних викликів та представлений трьома основними напрямками взаємодії:

- «Управління закладом освіти» (організація документообігу в закладі освіти, кадрова політика, психологія управління);

- «Освітній простір» (організація цивільного захисту учасників освітнього процесу, навчання учнів з особливими освітніми потребами, розгляд питань охорони праці, здійснення психологічної підтримки учасників освітнього процесу та ін.);

- «Дискусійна панель» (обговорення актуальних питань менеджменту освіти в умовах сучасних викликів, обмін «секретами» менеджменту в кризових ситуаціях).

Пропонуємо скористатись потенційними можливостями пропонуваного Кластеру компенсаторної освіти для учнів і педагогів як інструментів подолання освітніх втрат і забезпечення на цій основі підвищення якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глосарій освітньої реформи. URL: <https://www.edglossary.org/learning-loss/>
2. Гурак Р. Школи компенсують втрати навчального часу збільшенням самостійної роботи учнів. URL: <https://sqe.gov.ua/ruslan-gurak-shkoli-kompensuyut-vtrat/>